

1982, pp. 200–210. Prim. Ilona Valter, Der Wirkungskreis von Johannes Aquila – als architekturgeschichtliche Landschaft, Aquila Tagungen, Sombotel (tipkopis) 1984, pp. 36–39 — 4. Marijan Zadnikar, n. d., p. 457 — 5. France Stelé, Umetnost v Slovenski krajini, Slovenska krajina (zbornik, ur. Vilko Novak), Beltinci 1935, p. 24 — 6. Ivan Komelj: Gotska arhitektura na Slovenskem, Ljubljana 1973, p. 172 — 7. France Stelé, Umetnost v Slovenski krajini, pp. 27–28. Prim. op. 2 — 8. Prim.

op. 2 — 9. ibidem — 10. Gerhard Schmidt: Malerei bis 1450: Tafelmalerei–Wandmalerei– Buchmalerei, Gotik in Böhmen (izd. K. M. Swoboda), München 1969, 179 ss. — 11. Janez Höfler, Steiermark und Mitteleuropa zwischen Italien Böhmen: Kunstgeographisches zur Malerei des späten 14. Jahrhunderts, Gradec 1989 (referat, izide v letošnjem Grazer Jahrbuch) — 12. Franc Obal: Arhitektura v obdobju 1900–1941 v Murski Soboti, Murska Sobota, 1982, pp. 3–5.

LJUTOMERSKI DIJAKI NA RUŠKI GIMNAZIJI 1645 – 1760

SAŠO RADOVANOVIČ

Gimnazija v Rušah je bila ustanovljena leta 1645 in je delovala do leta 1760. Ustanovitelj ruške šole je bil tamkajšnji župnik Jurij Kozina, ki je pred nastopom službe v Rušah opravljal pomembne cerkvene službe: tako ga leta 1629 srečamo kot župnika na ljubljanski župniji sv. Petra, na začetku leta 1644 pa kot vikarja in komisarja ljubljanskega škofa na župniji ljubljanske škofije v Gornjem gradu v Savinjski dolini. T. i. Ruška kronika (latinska kronika), ki jo hrani župnijski urad v Rušah in ki je delo Rušana Jožefa Auguščina (Mariana) Mezneriča, vsebuje med drugim tudi sezname vseh učencev, ki so se na takmakajšnji župnijski šoli šolali od nastanka ustanove leta 1645 pa do njenega prenehanja v letu 1760. Kronist navaja pod zaglavjem posameznega leta najprej inštruktorje, nato po abecednem redu ostale učence. Ob imenu in priimku navaja največkrat še kraj, od koder je učenec prišel na šolo, včasih le deželo, skoraj redno pa je pri posamezniku vpisan še poznejši poklic oziroma kariera, ki jo je napravil. Kronist, ki je bil inštruktor na ruški šoli od leta 1730 do 1742 in od leta 1747 do ukinitve šole, je moral imeti v rokah sezname dijakov, ki pa se niso ohranili.

Prvo študijsko leto je šola pričela s sedemnajstimi učenci. Število učencev se je nato iz leta v leto večalo do leta 1698, ko je doseglo število 220. V Rušah se je v času od 1645 do 1760 šolalo nad 6000 učencev, izmed katerih so se mnogim odprla vrata za študij na višjih šolah.

Dijaki so na ruško šolo prihajali iz različnih krajev Notranje Avstrije, Hrvaške, Dalmacije, Furlanije, Ogrske, Češke in Italije, ter celo iz Anglije.

O predmetih, ki so se na tej šoli poučevali, nam ni kaj veliko znanega. Vir govori le o tem, da se je učence poučevalo v slovenščini in nemščini, v glasbi in petju ter geometriji. K navedenim predmetom je sama po sebi prišla tudi latinščina. Šlo je torej za poučevanje

predmetov, ki so dijakom omogočali najmanj vstop na gimnazijo. Sicer pa smemo ruško šolo okarakterizirati kot učno ustanovo, ki je daleč presežala okvire tedanjih osnovnih šol in ki je z nekaterimi svojimi učnimi predmeti posegala že na učno polje nižjih gimnazij.

V letih 1645 do 1760 se je na ruški šoli, imenovani tudi ruška gimnazija, šolalo 46 dijakov, doma iz Ljutomera. V ruški kroniki najdemo poleg kraja, od koder so izhajali, tudi poklice, ki so jih pozneje opravljali. Opazimo lahko, da jih je večina pozneje tako ali drugače delovala v cerkvenih službah, bodisi kot duhovniki, samostanski bratje ali pa kot župniki in kaplani. Le trije med njimi bili pozneje nadzorniki vinogradov ali vinogradniški inšpektorji, dva pa oskrbnika v Lukavcih. Več jih je postalo članov raznih cerkvenih redov, dva sta postala pavlina, po eden benediktinec, kartuzijanec in frančiškan. Osem jih je bilo duhovnov, štirje so postali župniki (na Planini, pri sv. Miklavžu, v Ljutomeru in Cmureku), dva pa sta postala doktorja teologije (eden je bil hkrati župnik v Ljutomeru).

Ljutomerčani, vpisani v ruško kroniko:

1652 Workho Anton iz Ljutomera, ki je bil kasneje vinogradniški inšpektor

1657 gospoda Janez Pavel in Peter Anton Nachtigal, brata iz Ljutomera

1657 Janez Krstnik Osmez iz Ljutomera

1658 gospod Leonard Jauritsh iz Ljutomera

1663 Janez Krstnik Zhuritsh iz Ljutomera; pozneje je postal pavlinec

1665 Janez Krstnik Nikolaj Osmann iz Ljutomera

1666 brata Franc Anton in Janez Krstnik Geist iz Ljutomera, ki sta postala pozneje duhovnika

1672 Janez Krstnik Geist iz Ljutomera; kasneje je postal župnik na Planini

1674 Andrej Staricha iz Ljutomera; pozneje je postal župnik pri sv. Miklavžu

1681 Hieronim Juritsh iz Ljutomera; kasneje je stopil v red pavlincev

1683 Lovrenc Bratusha iz Ljutomera; kasneje je služboval kot nadzornik vinogradov

1683 Andrej Millpacher iz Ljutomera; pozneje je postal duhovnik

1683 Pavel Timotej Osmez iz Ljutomera; pozneje je postal duhovnik

1684 Matija Wukoushegg iz Ljutomera; pozneje je postal kaplan v Ljutomeru

1687 Janez Jurij Jellen iz Ljutomera; pozneje je služboval kot oskrbnik posesti v Lukavcih

1692 gospod Karel Osmez iz Ljutomera

1695 brata Anton in Martin Kossez iz Ljutomera

1697 brata, gospoda Janez Krstnik in Janez Evangelist Geist iz Ljutomera; pozneje sta oba postala duhovnika

1698 Andrej in Nikolaj Sorkho iz Ljutomera; Andrej Sorkho je pozneje postal duhovnik

1698 Martin Wratusha iz Ljutomera

1700 Janez Krstnik in Lovrenc Kajeten Osmez iz Ljutomera

1702 Baldauff in Miha Bernadus iz Ljutomera

1702 Sebastijan Morzhitsh iz Ljutomera; pozneje je služboval kot nadzornik vinogradov

1717 Janez Jurij Geist iz Ljutomera; pozneje je postal doktor teologije in župnik v Ljutomeru

1718 Jožef Anton Millpacher iz Ljutomera; pozneje je postal župnik v Cmureku

1720 Janez Krstnik Jellen iz Ljutomera. Pozneje je služboval kot oskrbnik na posestvu v Lukavcih. (Najverjetneje sin Janeza Jurija Jellena, ki je leta 1687 obiskoval ruško šolo in bil pozneje oskrbnik v Lukavcih.)

1722 Miha Fras iz Ljutomera; pozneje je v Ljutomeru deloval kot župnik

1722 Andrej Millpacher iz Ljutomera; pozneje je postal duhovnik

1725 Sebastijan Wratusha iz Ljutomera; pozneje je stopil v frančiškanski red

1728 Filip Kampust iz Ljutomera; kasneje je postal doktor teologije

1731 brata Lovrenc in Martin Osmez iz Ljutomera

1733 Janez Anton Geist iz Ljutomera; kasneje je stopil v kartuzijanski red in postal pater Benedikt

1733 brata Martin in Leopold Gusman iz Ljutomera

1734 brata Maksimiljan in Ferdinand Geist iz Ljutomera

1734 Janez Krstnik Kamust iz Ljutomera; pozneje je postal duhovnik

1741 Janez Krstnik Geist iz Ljutomera; pozneje je vstopil med benediktince in postal pater Gebhard.

LJUTOMERSKI ŠTUDENTJE NA GRAŠKI UNIVERZI 1586 – 1710

Leta 1573 so jezuiti, ki jih je leto poprej v svojo prestolnico povabil nadvojvoda Karel, ustanovili v Gradcu gimnazijo, ki so jo vedno bolj izpopolnjevali. Tako je postopoma nastajala univerza, ki je bila uradno ustanovljena 14. 4. 1586. Glavna naloga nove univerze je bila vzgajati sposobne katoliške duhovnike, hkrati pa so se tukaj lahko izobraževali sinovi domačih plemičev in meščanov, ki so do takrat obiskovali protestantske univerze v Nemčiji.

Graška univerza je prvotno obsegala dve fakulteti: bogoslovno s štirimi letniki (dogmatika, sveto pismo, kanonsko pravo in praktično dušno skrbstvo) in modroslovno ali artistično s tremi letniki (logika, fizika, metafizika). Slednja je odgovarjala nekako 3. in 4. razredu nekdanjih gimnazij in služila obenem kot priprava na bogoslovni študij. Učni jezik je bil do leta 1782 latinski.

V letih 1586 – 1710 se je šolalo na graški univerzi 21 študentov ali dijakov, doma iz Ljutomera.

V matičnih knjigah se pojavlja več oblik imena Ljutomer: Lutenberg, Lotomberg, Lotumberg, Lotumberg, Luttenberg.

Ljutomerčani, vpisani v matične knjige graške univerze

1608 Matija Poiassaritsh iz Ljutomera na Štajerskem, dijak v razredu za slovnico latinskega jezika (M 1608/82)

1617 Jakob Simonitius iz Ljutomera na Štajerskem, dijak v razredu za slovnico latinskega jezika (M 1617/144)

1618 Kaspar Draskouich, Hrvat, baron na gradu Trakoščanu pri Ljutomeru, dijak začetnega razreda gimnazije (M 1618/117)

1614 Janez Horuat iz Ljutomera na Štajerskem, star 19 let, dijak v razredu za govornišvo (retoriko); 18. maja 1614 je postal član jezuitskega kolegija Ferdinandeum («Factus Societatis Jesu») (F 841)

1621 Jakob Summanezius iz Ljutomera na Štajerskem, star 18 let, dijak v razredu za govornišvo; leta 1622 je postal bakalaver; 16. junija 1623 pa je končal svoj študij in članstvo v kolegiju (F 1113)

1626 Jurij Valasitsh iz Ljutomera na Štajerskem, star 14 let, dijak v razredu za slovnico latinskega jezika; 21. maja 1626 je bil na priporočilo staršev sprejet v kolegij Ferdinandeum (F 1339)

1641 Lovrenc Mirn, meščan (tržan) iz Ljutomera (M 1641/58)

1645 Peter Merkas meščan iz Ljutomera na Štajerskem, dijak v razredu za slovnico latinskega jezika (M 1645/62)

1655 Fran. Merkas iz Ljutomera, dijak začetnega razreda gimnazije (M 1655/158)

1659 Matija Zorko iz Ljutomera, študent logike, že leta 1660 je postal bakalaver filozofije; leta 1661 pa je vpisan med promoviranci v doktorja teologije (M 1659/58; P 2437 - 47; P 2590 - 25)

1685 Janez Krstnik Fliszer, gospod iz Ljutomera na Štajerskem, študent logike (M 1685/49)

1687 Jurij Fliszer, gospod iz Ljutomera na Štajerskem, dijak v razredu za slovnico latinskega jezika (M 1687/98)

Lovrenc Lambrecht iz Štajerske - Ljutomer, dijak razreda parvistov (verjetno začetni razred osnovne šole) (206)

1693 Peter Brumez iz Ljutomera na Štajerskem, študent logike (M 1693/97)

1695 Janez Jurij Osmez iz Ljutomera, dijak parvistov (M 1695/254)

1699 Kossi Jožef iz Ljutomera na Štajerskem, dijak parvistov (M 1699/170)

1700 Lovrenc Wratusch, meščan (tržan) iz Ljutomera na Štajerskem, dijak v razredu za slovnico latinskega jezika (M 1700/124)

1705 Kampf Andrej, meščan (tržan) iz Ljutomera na Štajerskem, dijak parvist (M 1705/199)

Murschiz Franc, kmet iz Ljutomera na Štajerskem - dijak parvistov (211)

Častiti gospod in doktor svobodnih umetnosti ter višji predstojnik filozofije in bakalaver teologije Jurij Schurman je leta 1673 postal župnik pri Svetem Križu (Križevci) nad Ljutomerom (P 1122)

1674 Stariha Martin, Hrvat, dijak glasbenik (Poetae) (M 1674/107).

Na graški univerzi pa je poleg študentov in dijakov deloval v tem času med mnogimi profesorji iz slovenskih dežel tudi profesor, doma iz Ljutomera. To je bil Peter Mercas (Merkaš), rojen leta 1629 v Ljutomeru. Bil je profesor filozofije in teologije. V letih 1673 do 1679 je bil regens jezuitskega kolegija Ferdinandeum. V letih 1684 do 1688 pa je bil rektor univerze.

Problem matičnih knjig graške univerze je v tem, da so v večini primerov dijaka ali študenta le enkrat vpisali v matrike, tako da danes ne moremo slediti njihovemu študiju v celoti, ampak vemo le za posamezno leto, katero stopnjo je obiskoval. Še večji problem pa so izgubljene knjige promovirancev na graški univerzi za konec 17. in začetek 18. stoletja. Zato ne moremo ugotoviti, koliko študentov, tudi iz naših krajev, je v tem času promoviralo v Gradcu, kar je še posebej neugodno, če vemo, da je večina študentov iz slovenskega prostora absolvirala študij teologije prav na tej univerzi.

Zanimivo pa je tudi ugotavljanje, koliko dijakov ruške šole (gimnazije) je pozneje nadaljevalo študij na graški univerzi.

Nekatere izmed dijakov ruške gimnazije pozneje najdemo kot dijake ali študente na graški univerzi. Tako najdemo Workho Anto-

na, ki je leta 1652 obiskoval ruško šolo, kot študenta logike (Logici) Matijo Zorka leta 1659 na graški univerzi. Leta 1660 je promoviral v bakalaver filozofije, leta 1661 pa je postal že doktor verjetno filozofije, čeprav ni nikjer izrecno zapisano, iz česa je doktoriral. Takrat je bil star okoli 18 let, povprečna starost dijakov ruške šole pa je bila med 10 in 11 leti. Pozneje je bil vinogradniški inšpektor. Opazimo lahko, da se leta 1659 pojavi drugačno ime kot leta 1652, Antona nadomesti Matija, kar pa ni nič presenetljivega, če vemo, da so takrat otroci pri krstu dobili po dve, tri ali celo več imen. Po drugi strani pa gre večkrat tudi za pomanjkljive ali napačne vpise, predvsem v ruški kroniki, ki jo je kronist pisal v 18. stoletju tudi za nazaj. Zato pogosta drugačnost imena v enem ali drugem zapisu in tudi v naslednjih primerih ni presenetljiva.

Leta 1695 najdemo med dijaki graške univerze Janeza Jurija Osmeza kot parvista na univerzi, leta 1692 pa je obiskoval ruško šolo.

Jožef Kosse je bil leta 1699 vpisan kot parvist v matične knjige graške univerze. Leta 1695 pa sta obiskovala ruško šolo brata Anton in Martin Kosse (Nobilis).

Leta 1700 je kot dijak pravopisa (Gramatista) obiskoval graško univerzo Lovrenc Wratuscha. Leta 1698 je bil vpisan kot dijak ruške šole.

Sebastijan Morzhitsh je bil leta 1702 dijak ruške šole. Leta 1705 je Murschiz Franc obiskoval graško univerzo kot dijak parvistike. Pozneje se je zaposlil kot nadzornik vinogradov.

Leta 1674 je bil dijak ruške šole med drugimi tudi Staricha Andrej, ki naj bi istega leta kot Martin Stariha (Hrvat) obiskoval graško univerzo kot slušatelj »Poeta«.

Kratice:

- M - matične knjige graške univerze
- F - kolegij Ferdinandeum v Gradcu
- P - knjige promovirancev
- M 1608/82, 1611/61, 1617/144, 1618/117;
- F 841, 1113, 1339, (782);
- M 1641/58, 1645/62, 1655/158, 1659/58;
- P 2437, 2590;
- M 1685/49; 1687/98, 206; 1693/97; 1695/254;
- 1699/179; 1700/124; 1705/199; 211;
- P 1122
- AA. LL. - Artium Liberalium (svobodne umetnosti)

VIRI IN LITERATURA

Johann Andritsch: Die Matrikeln der Universität Graz 1586 - 1630, Graz - Austria 1977 — Johann Andritsch: Die Matrikeln der Universität Graz 1630 - 1662, Graz - Austria 1977 — Johann Andritsch: Die Matrikeln der Universität Graz 1662 - 1710, Graz - Austria 1977 — Ruška kronika, Jože Mlinarič: Ruška kronika; — Jože Mlinarič: Seznam imen iz latinske kronike; Maribor 1985 — Jutro 1936, številka 188, stran 13; Vladimir Travner: Naši učenjaki v Gradcu